DE VARADINI EXPUGNATIONE

CARMEN.

AUTHORE

P. CAROLO DE AQUINO

E Societate JESU.

ROMÆ, M DC XCIII.
Ex Typographia Joannis Jacobi Komarek Boëmi
apud S. Angelum Cuſtodem.

SUPERIORUM PERMISSU.

AD LECTOREM.

NON ita multò poſt allatum in Urbem feliciſſimum nuncium de Varadino Turcis erepto, Carmen hoc feſtinaveram, Amice Lector. Subortæ mihi per id tempus avocationes aliæ, neque impenſius recognoſcendi operis, neque de editione cogitandi poteſtatem fecerunt. Nunc demum à domeſtici conclavis tenebris in lucem proripitur eorum expoſtulationibus, quorum mihi nutus pro Imperio ſunt. Cæterum, de more carminibus iſta tractantium, fabuloſa hìc omnia, atque commentitia eſſe, facilè noveris: excipias modò Donati Haislerii, & Joannis Baptiſtæ de Auria captivitatem, quam Fabulæ fundamentum poſuimus.

IMPRIMATUR

Si videbitur Reverendiſs. Patri Sacri Apoſtolici Palatii Magiſtro.

O. F. Epiſc. Neritonen. Vicesger.

IMPRIMATUR

Fr. Franciſcus Maria Forlani Reverendiſs. P. Sac. A. P. Mag. Soc. Ord. Prædic.

C A R M E N.

LUdimur? an palmis iterum felicibus Iſter
Luxuriat? longo Varadinum Marte ſubactum
Faſcibus Hungariam Auſtriacis, & Dacica Regna
Addidit? an vanæ fingunt ſibi gaudia mentes?
Vera Fides: nec fas mendacem credere Famam,
Portentis majora licet de Cæſare narret.
Martem infelicem, malefauſtaque ſigna ſequuti,
Spe miſera & ſolùm fortes, quò tenditis ultra
Biſtonidæ? Otomanûm nec dum immutabile fatum
Noſcitis? inviſam terris excindere gentem
Feſtinant ſuperi: en jactis nova vulnera telis
Continuant; nullique vacant à cladibus anni.
Ipſa fatigatos ungues Regina volucrum
Conqueritur; nullaſque moras à fulmine, nunquam
Auſtriaca ceſſante manu. Jam Regius ales
Dedignatus iter, Dravoque, Iſtroque paratum,
Iſmarium per Athon, Rhodopenque, Hęmumque nivalem
Victor agit pennas; turreſque illapſus Abydi
Terret; & antiqui repetit cunabula nidi.
I nunc, inſano poſcas & fœdera faſtu
Thracia, ſic etiam vultus mentita ſuperbos:
Quæ miſeram deceat, celſaque è ſede ruentem
Indue fortunam: dum fœdera victa requiris,
Antiquos dediſce animos, & ſuplice luctu
Flecte laceſſitas Leopoldi, & Numinis iras.
Tu mihi; Caſtalios qui nectare paſcit Olores

Nam tibi notus ager: cantu ſi Theſpia rura
Auguſto reſonare doces; ſpirantia Martem
Claſſica dulciſono ſi mitis Apolline frangis;
Aſpires, Leopolde: tuo ſeu munere terget
Sanguineas Europa comas; terraſque reviſet
Hoſpita Pax; Chalybum duris & fœta metallis
Sæcula compoſitis diſcent miteſcere bellis:
Sive novis Hebrum properas innectere vinclis,
Phrixæoſque ſinus: (properantia Numina fauſtum
Fortunate diem:) Cyrrhæ mihi Cæſare toto
Tunc reſonet nemus: Hungarici nunc pulvere campi
Sumo animum; & magnis paulatim aſſurgimus auſis.

Threicios laqueos pacto jam ſolverat auro
Haslerius: tabes animo ſed multa recurrit
Carceris Odryſii: ſervilis murmura ferri
Nunc etiam feriunt aures; nec libera credit
Dextra ſibi. Tamen ille novis clareſcere factis,
Et fortis damnum flagrat ſarcire ſiniſtræ,
Obſcuroſque dies: ſtudio ſed fervet inani
Martis amor; ſterilíſque Ducem vindicta laceſſit.
Quid faceret? latas nemorum quâ projicit umbras
Dacia, ſolus erat: quid Thracia vincula collo
Excuſſiſſe juvat? captivum ſylva tenebat.

Lucus erat, latè nexis quem Dædala truncis
Implicuit manus: innumeros ubi ſemita fallax
In gyros redit; & centum mentita meatus
Illigat incertos cæca vertigine greſſus.
Mille patent aditus circum; ſed copia fallit
Incautos: ſpes tanta nocet: parit ipſa catenas

Has

Libertas: per mille vias via nulla relicta eſt.
Has inter nemorum inſidias, flexuſque viarum
Teutonicum perjura Ducem fortuna tenebat,
Biſtoniique doli. Augurium nam triſte Sacerdos
Urbis Abydenæ, & ſociis fera fata canebat:
Hunc fore, qui validam bellis everteret arcem
Hungaria in magna; quà pinguis in arva Tibiſci
Deſcendunt altæ Dacis de montibus umbræ.
Territus ille Deûm monitis, fatiſque futuris;
Hunc ſervate Ducem; ne vincula ſolvite, Thraces,
Exclamat; fruſtrà: mentes, nam fortior aurum
Sollicitat Vates, aſſuetaque pectora verſat.
Captivas fera turba manus diſſolvit; & auro
Nunc potiamur, ait: poſt hæc eludere Divûm
Auguria, & fortis prævertere tela minantis,
Cura levis. Nemorum non extricabilis error
Quà latet, & longó fallit veſtigia gyro,
Dum læti ad ſocios ſimulant deducere, fortem
Corripuere Ducem: Hungaricas nunc cogitet arces
Adiiciunt; ſævis nunc prælia miſceat armis;
Inviſi nunc dira canant præſagia Vates.

Ergo ruinoſum per iter, per inhoſpita luſtra
Errat Haislerius; ſeque in cæcas Labyrinthi
Induit ambages; & Thracum vincula mallet.
Ac veluti hoſpitio mitis ſi quando Comacli
Adria dulceſcit; fugiunt ex æquore rauco,
Atque colorati quærunt vivaria piſces
Dulcia; ſed duro cingunt ſe carcere; namque
Mille aditus fallax, nullos habet unda receſſus.

Non aliter laqueis vix dum, Germane, ſolutis,
Sylva doloſa novo miſerum te carcere cingit.
Non ſocii; non ſueta humeris ingentibus arma:
Non clypei grave pondus erat: ferroque vacabat
Nuda manus; niſi fortè trucis veſtigia ferri
Horrebant, qua parte graves hæſere catenæ.
Ergo ubi dura nemus ſinuoſo brachia nexu
Implicat, & nigræ texunt umbracula frondes;
Iliceo acclinis trunco dum fortè recumbit;
Pectoris atque ſui, & ſylvarum comparat umbras;
Mene, ait, egregiis etiam deſiſtere cœptis
Degenerem? Hungaricoque procul langueſcere bello?
Scilicet Odryſio non hæc juravimus hoſti.
Danubii ad ripas, & Budæ turribus altis;
Bojarium, Lotharumque inter, totque inclita bello
Pectora, noſtra etiam Faſtis inimica Gelonis
Nomina, cum totiès mihi Thracia victa referret.
Hungarico nunc Marte procùl per teſqua, per umbras
Segnis agor miles, ſeriſque inglorius annis.
Forſitan & rurſus Tauruni mœnia pulſat
Badenſis; multo campos aut milite complet,
Save, tuos, certo meditatus prælia voto:
Forſitan & ſocium duris me nomine bellis
Sæpe vocat: lateri nunquam divulſus amico,
Qua ſe cumque ferox ageret per tela, per hoſtes
Proxima caſſis eram, memini, & meminiſſe decorum eſt.
At nunc laudis iners lucos, & amica ferarum
Luſtra ſequor: laceris Aquilas necfigere muris
Victrices licet, & refugas impellere turmas;

No-

Nobile vel media procumbere funus arena,
Felices animæ, Græcæ queis mœnibus Albæ,
Zigheti vel valla ſuper, Budæque ruinis
Occubuiſſe datum: Tuque ò fortiſſime Ductor,
Auria; * Sithonii nuper mihi dulce levamen
Carceris; ò quantis mihi nunc erepte periclis.
Invidioſa mihi tua funera: gloria ſuplet
Auctiùs, atra tibi quos abſtulit Atropos annos:
Sat dives, palmiſque tuis, tituliſque tuorum
Umbra jaces, Getico vel ſic metuenda Tyranno,
Felix: prædator nam nec te vilis inermem
Projecit Sylvis: gravior nec carcere fœdo
Libertas, nemorum probroſis mancipat umbris.
Finierat dictis: animo ſed plurima verſat
Dum tacitus, feſſos ſomnus complectitur artus:
Atque ſolet miſeris quæ tollere cura quietem,
Cura dedit miſero. Excutiunt tunc rore madentes
Nectareo, roſeaſque movent inſomnia pennas;
Mentis & irriguæ ſpatiis placidiſſima ludunt.
Olli nam mediis ſeſe tulit obvius umbris
Fulgida tela movens Ductor; nitidoque refulſit
Ore ſuper: clypeum ingentem velamine tectum
Purpureo attollunt humeri: ſed triſtia miris

* *Joannes Baptiſta de Auria, & Donatus Haslerius in Turcarum poteſtatem venerant. Auria diem obiit in ipſa captivitate: Has-lerius paulò poſt Varadinum expugnavit.*

Ora notis; nec purus honos; vultuque ſereno
Neſcio quæ tetri veſtigia carceris hærent;
Sed tamen ipſa placent: tum ſic affatus amicum,
O lux Teutonici, ſpes ò fidiſſima, dixit,
Imperii, ò mecum duris exercite rebus,
Hasleri; dum Marte ſacro fremit Auſtria, lentos
Laberis in ſomnos? animum nec cura remordet,
Pulveris Hungarici? Varadini immobile vallum
Te vocat, Auſtriaci belli mora longa; ſoloque
Poſtulat ire tui ſpecioſa ruina lacerti:
Sic placitum ſuperis. magni ſed præſcia luctus
Thracia molitur fraudes; nemorumque recentes
Texuit arte dolos; & publica vota moratur.
Tu modò, ſi veteres animus cumulare triumphos
Uſque novis; ſi te Leopoldi gloria tangit,
Et famæ feros amor eſt impendere canos;
Corripe tutus iter, mediis quà videris umbris
Lucis inaſſuetæ claros albeſcere tractus,
Me radio ſignante viam. Sed pignus amoris
Sume prius noſtri, Clypeum. velata coruſco
Tegmine ſcuta vides: caveas nudare metallum
Fatiferum, reſideſque laceſſere fulguris iras.
Cum te, nam vereor, ſummo in diſcrimine rerum
Omnia deſtituent; præſentemque alea præceps
Poſcet opem; faciles dextra divellere nodos
Tunc liceat; tunc nuda feros tibi parma per hoſtes
Fulguret; arcanos clypei tunc noveris uſus.
Nunc age; quòque vocant Superûm te juſſa, ſequaris.
Jam video indociles Varadinum flectere Turres:

Jam magnum quod victa mihi dedit Agria nomen
Antevolas; tantoque juvat me lumine vinci.
Hoc ſtabili ſervare tamen tu corde memento;
Auria te nemorum laqueis, & carcere cæco
Auria te tuus eripuit; nec plura locutus
Scindit ſe fugiens, puraſque receſſit in auras,
Perpetuum longo ſignavit lumine callem;
Scuta ſub adverſo poſuit fatalia trunco.
Ille ubi dulce Ducis nomen defertur ad aures,
Tune etiam falſa me ludis imagine, dixit;
Flos Ligurum? fraudeſque doces dum carceris hujus,
Uteris ipſe dolis? fortem da prendere dextram,
Amplexuque frui. Sic fatus ab Ilicis umbra
Erigitur plenus monſtris: tum lucis amicæ
Candida ſigna ſequens; certo moderamine, clauſtra
Indeprenſa priùs relegit, victorque relinquit
Implexum laqueis nemus, & fallacia tecta.
Sed priùs incluſum radianti vellere Serum
Implicuit clypeum læva; quæ neſcia quantum
Ferret onus; domitã Hungariam, & fata ultima Thracum
Attollit; gradienſque ſuos gerit ipſe triumphos.
Artis opus miræ, denſos adamantinus umbo
Excludit radios; & ahena luce coruſcat.
Mille latent ſpecies intus, ſimulacraque mille,
Sed non admiſſas reddunt ſpecularia formas;
Quippè nec accipiunt; dictu mirabile monſtrum,
Si ſemel incautis oculis lux ænea fulſit;
Hoſtem quiſque ſuum radiantis in orbe metalli
Cernit: inardeſcunt oculis; torviſque minantur

Vul-

Vultibus inviſæ facies; & lumina lucis
Victa repercuſſu feriunt. Memphiticus ictu
Saucius haud aliter querulo canis ore vagatur,
Niliacas & quærit aquas, ut gurgite puro
Conſulat, & medicis ſua vulnera tergeat undis:
Infelix; dum quærit opem, namque invenit hoſtem:
Optatam effigiem lutulentus denegat amnis;
Sed vaſta ſe mole ferens Crocodilus amictu
Verſicolorato, maculiſque intermicat atris:
Ille nigras monſtri fauces, hoſtemque refugit
Horrentem ſquamis, & ſordida colla moventem.
Par clypei ſpecies. Fretus munimine tanto
Haslerius ſocias acies, & caſtra petebat.
Auſtriadæ intereà Varadini celſa coronant
Mænia; partitique vices, & munera belli
Protinùs incumbunt operi; diſperſaque latis
Caſtra locant campis; & ſigna minantia figunt.
Nubibus immiſtos fortis quà Dacia montes
Molliter acclinat; nigros nemoroſaque ſaltus
Cælat; & Hungaricis manſueſcere diſcit aratris;
Pannoniæ columen Varadinum fronte ſuperba
Tollitur, & geminis ſtatuens confinia Regnis
Dacica ab Hungaricis diſterminat arva colonis.
Undique inacceſſam ramoſis Chriſius Urbem
Ambit aquis: ſed, Parrhaſiam quà ſurgit ad Arcton,
Stagnat iners campis; & fœdo ſordida limo
Unda ſuperfuſo per gyrum gurgite complet
Ingentem foveam, non ulla mobilis aura,
Non criſpata ſinus, non gramine læta virenti:
Ipſa

Ipſa loci cuſtos latices mæſtiſſima Nais
Odit degeneres, & dedecus exprobrat undis,
Sed fortes ſtagnante vado defendere muros,
Major honos lymphis; nitidæ præconia formæ
Affectent fontes alii, tituloſque minores;
Plus pigræ meruiſtis aquæ: ſi ſtringere fluctus
Non audent Zephiri faciles; generoſa Gradivi
Ventilat aura ſinus; ipſa, quis crederet? undæ
Deſidia armatæ pugnant; ipſa otia vincunt:
Atque ſoporatos commendat inertia fluctus.
In medio, ſordente tenax ubi glarea cæno
Aggeſtu lapidum, & limo concrevit inerti,
Fraxineas regit unda ſudes, valloſque paluſtri
Illuvie impactos: tranverſæ pinea circùm
Septa trabes armant, & procurrentia latè
Tigna calybs cuneis coaleſcere cogit acutis:
Nexile ſic robur valido munimine cratem
Uſque catenatam ſolidat: caput exerit agger
Roboreum; portentum ingens mirantibus undis.
Parte alia, Lybicos haurit quà Chriſius Auſtros,
Altera, ſed vivo duras Arx edita ſaxo
Oſtentat cautes; nullo quaſſabilis ictu
Attollit frontem, & trepidantibus imperat arvis.
Spumeus illapſu foſſæ cuſtodibus undis
Chriſius excubias mandat; circumque minaci
Infremit aſſultu; & dignas maris advocat iras.
Valle ſub adverſa Cœlo certantia tecta
Explicat Urbs; geminæque Arcis ſe protegit umbra
Hinc, atque hinc; mediiſque jacet tutiſſima campis.

Tuta;

Tuta: ſed ignitis ſaturas quis cladibus ollas
Arceat? aereamque luem, flammaſque latentes
Ære cavo? & pluvios, ignaris nubibus, ignes?
Illiſi ad ſolidum ferrata repagula laxant,
Immanes orbes: tum ſeſe incendia vaſto
Cum tonitru ſcindunt; diræque latentia peſtis
Semina diſſiliunt: non evitabilis ulli
Per medios hoſtes flexu ſe flamma volucri
Circinat exultans, & ſontes implicat ignes.
Incerto dum turba gradu refugitque, caditque,
Auſtriadæ ſubeunt muros: & torrida flammis
Tecta tenent: tunc roborei nutantia clauſtra
Aggeris irrumpunt: fruſtrà luctantibus undis,
Ignibus ærati vectes, nexuſque fatiſcunt,
Et mediis flagrat agger aquis. Arx altera bello
Sola ſuperſtes erat; lenta ruitura minatur
Illa mora: & longos affectat Martis honores:
Pectore nam Livor Leopldi proſpera fata
Dum voluit, claris intabeſcitque triumphis:
Non ſegnis verſare dolos, pallentibus urnis
Mendaci Othomanos larvatos aere Reges,
Et fictis mentita Ducum ſimulacra figuris,
Evocat: Hungaricum dura ſub caſſide Martem
Qui coluere diu: muros, Arcemque tueri
Imperat Hungaricam. Juſſam ſe primus in Arcem
Amuratus agit: juvat arva videre vetuſtis
Belli clara notis: hìc figere caſtra ſolebam:
Hìc, inquit, conferre manus: hìc ſigna locabat
Hunniades: Ducis inviſi; ſed nomine pallet,

Hor-

Horret & extinctum: memori ſub pectore fœdum
Vivit adhuc vulnus, geminæque injuria cladis.
Se ſocium Bajazetes fulgentibus armis
Addidit, & notas tumido pede calcat arenas.
Urit adhuc tacito, ſed conſcia pectora morſu
Obſcurus cui clara dedit cognomina Corvus
Matthias. Gelida ſurgit Solimanus ab Urna
Ultimus; inſcenditque arcem; geminatque ſuperbas,
Dum Carolo caret hoſte, minas. Quid inania vota
Moliris demens? immitia Cæſaris ora
O rursùs; Carolumque fuga viſure ſecunda.
Succedunt muris, obſeſſaque mœnia ſcandunt
Terribiles umbræ; moles tum robore vaſto
Diſiiciunt; crebriſque arcent aſſultibus hoſtem.
Hinc bellum mora longa trahit; ſua cornua Phœbe
Sæpiùs hinc renovat: lentos Europa furores
Increpat; & falſis ſe conficit ipſa querelis,
Inſideat quantus malè conſcia mœnibus hoſtis.

Intereà Haslerius longis erroribus actus
Arma ferens aderat; clypeique inſigne gerebat.
Lætos caſtra ſonos edunt; & ſigna ſalutant
Acclinata Ducem; dant feſta tonitrua plauſus.
Nec minùs inflexos, tanto ſub teſte laborum,
Maturare aditus; propiùſque accedere muris
Certatim flagrant animi: pars ænea longo
Suggeſtu tormenta locat; pars voluere cautes
Horrentes, foveam vaſtiſque molaribus implet;
Omnes laudis honos, atque æmulus excitat ardor.
Jamque apices murorum ingentes fulmine crebro

Rareſcunt; jam præcipitem nudata ruinam
Dant latera; & properè vallo ſuccedere ſuadent.
Turmatim inſiliunt: primus per tela, per ignes
Haslerius ruit; & venturæ ſplendida laudis
Signa dabat: nunc obſtantes impellere vallo;
Alite nunc planta immanes tranſmittere foſſas:
Nunc gladium verſare manu; metit obvia cuſpis
Armaque, pectoraque; & nulli ſine cladibus ictus.
Omnia dum luſtrat; ſeque hoſtibus arduus infert,
Viderat Otomanûm audaci ſe fronte ferentes
Illuſtres Umbras: laudat vultuſque, minaſque,
Oraque; tum quis gentis honos? quo ſanguine creti?
Littore quo veniant? quærit: ſecumque volutat
Hæc tacitus: ſimiles hoſtes ſi Thraca tuliſſet,
Cum primùm Auſtriacos populatrix obruit agros;
Budaque nunc ſtares; nec tu, Caniſſa, jaceres.
Inveniſſe pares gaudet; fruiturque periclis
Haslerius; viſos generoſo fertur in hoſtes
Impete, compellatque viros, & prælia poſcit.
Hinc, atque hinc juſſæ per mœnia partibus æquis
Diſcendunt acies; ſummi faſtigia valli
Tergemini tenuere Duces: tenet ille ruinas
Murorum, & laceros lapidum micat inter acervos.
Talis erat, duram Heſperio cum littore Clavam
Gerionem contrà, formæque tricorporis umbras
Tolleret Alcides. Tantis non hoſtibus impar
Haslerius, certis diſpenſat legibus ictus;
Impavidos firmatque gradus; nunc pectora nudat;
Nunc celat; fictoſque metus alternat, & iras;
In-

Inque vices refugit, properat; ceditque, premitque.
Pectora ſæpe etiam demittit in obvia ferrum:
Irritus occurſu vanæ ſed luditur umbræ
Impetus: & fruſtrà vitæ ſecreta requirit.
Sed pudor exacuit ſtimulis, urgetque morantes
Otomanniadas: numero pudet impare longum
Bella trahi: ergò aciem denſi glomerantur in unam;
Impelluntque Ducem. Dum telis ille recedit:
Obrutus; abruptæ præceps immane ruinæ
A tergo patuit: timor undique, & undique læthum
Ante oculos: quo vota ferat? ſtat pectore in uno
Fatum Aſiæ; partes animum dum verſat in omnes,
Purpureos mentem ſubiit diſſolvere amictus
Fatalis clypei: fortis, mora nulla, revelat
Dextera funereum ſpeculi jubar. hauſit acerbos
Primus Amurates radios: micat ociùs hoſtis
Adverſi facies: infeſtaque terret imago:
Hunniaden videt, Hunniaden. non ille minaces
Suſtinet obtutus: vallo ſed victus ab alto
Corruit; immorſoque cadens obmutuit enſe.
Dum præceps ruit ille; trucis te fulgura parmæ,
Bajazete, petunt: oculos effulminat ægros
Corvinus; ſpeculoque ferox inſultat ahæno:
Excutit arma manu gelidus timor: ille pudendos
Dat ſaltus; trepidoque rotat veſtigia gyro.
Ultimus, inſpector cladis, ſociiſque ſuperſtes
Edomitis Solimanus erat: ſed proſpera poſtquam
Æquavit fortuna Duces; concurrere certat
Marte pari Haslerius: valido torquere lacerto
Fati-

Fatiferum ſpeculum pudor eſt; & non ſua tela.
Sed fortem clypei properat dum pondere lævam
Solvere; jam Carolum Solimanus viderat hoſtem;
Viderat, infremuitque ſimul: nam qualis ad Iſtrum,
Mœniaque obſeſſæ properabat celſa Viennæ;
Talis erat Carolus clypei fulgente metallo.
Ille diù nutat: torvo tum lumine figens
Haslerium: laudem non tu certaminis hujus
Quiſquis es, inquit, habes: Carolus me hoc culmine pellit;
Me Carolus ferit, & pœnas poſt funera poſcit.
Hæc ait; & clypei jubar averſatus, inanes
Dat fremitus fugiens; cæcoque in Tartara lapſu
Præcipitat; domitamque aperit Victoribus Arcem.

F I N I S.

non 196